

BOEKBESPREKING: BEROEPSZIEKTEN VOORKOMEN

Op initiatief van PHOV heeft Vakmedianet eind 2015 dit boek uitgebracht met als ondertitel 'De sluipmoordenaars aangepakt'. Titel en subtitel zijn een beetje misleidend en zouden (bedrijfs-) artsen en andere medisch geïnteresseerden kunnen aantrekken. Wie meer wil weten over specifieke beroepsziekten en hun oorzaken, komt hier echter niet aan zijn trekken. Het boek is veeleer bedoeld om verschillende arbo-deskundigen bekend te maken met de beroepspraktijk van arbeidshygiënist. Het beschrijft aan de hand van praktijkgevallen de diverse mogelijkheden die er zijn om arbeidsomstandigheden te onderzoeken en te verbeteren, waarbij dan wel het oogmerk is om beroepsziekten te voorkomen. Jaarlijks overlijden immers in Nederland tussen de 2500 en 5500 personen als gevolg van 'slechte arbeidsomstandigheden'. Daarbovenop komt dan nog eens een ziektelast van meer dan 150.000 DALY (Disability Adjusted Life Years). Ter vergelijking: bedrijfsongevallen kosten in Nederland jaarlijks het leven aan ongeveer 80 personen en leiden daarboven tot een ziektelast van ongeveer 9.000 DALY. Redenen genoeg dus om de preventie van beroepsziekten meer prioriteit te geven dan de afgelopen decennia het geval is geweest.

Doelgroep

Het boek is bedoeld voor iedereen die op een of andere wijze betrokken is bij het verbeteren van werkomstandigheden, zoals preventiemedewerkers, KAM-medewerkers, QESH-functies, veiligheidskundigen, bedrijfsartse, organisatiedeskundigen en arbeidsdeskundigen. Daarnaast hopen de auteurs ook 'arbeidshygiënist' te inspireren en een bredere, creatievere kijk als deskundige te geven.

De beschreven casussen zijn afkomstig uit de beroepspraktijk van vijf arbodeskundigen (arbeidshygiënist, hoger veiligheidskundige, ergonoom/A&O) maar vallen alle onder het vakgebied van een arbeidshygiënist.

Er komen in totaal bijna 60 casussen aan bod: het opent met één casus met meerdere belastende factoren tegelijkertijd, daarna komen achtereenvolgens chemische stoffen (19), biologische agentia (11), fysieke factoren (15), fysieke belasting (10, waaronder ook gevallen van fysieke klachten ten gevolge van werkdruk). De beschrijvingen van de casussen zijn opgebouwd volgens een vast format en worden steeds afgesloten met een reflectie op de gekozen aanpak, de resultaten en valkuilen.

Plusen ...

Aan het begin wordt in een kort hoofdstuk 'Theorie' uitleg gegeven over de hoofdrubrieken van de arbeidshygiëne en een opmerkelijk heldere uitleg van de 'arbeidshygiënische strategie'. Opmerkelijk, omdat veel auteurs van publicaties waarin deze strategie wordt uitgelegd, de neiging hebben om 'maatregelen aan en om de bron' (zoals afscherming, bronafzuiging) gelijk te schakelen met 'maat-

Redactie: Oosthuizen, Van Alphen,
Van der Meer – de Pater
Jaar van uitgave: 2015 (november)
Aantal pagina's: 320
Uitgever: Vakmedianet,
Alphen a/d Rijn
ISBN: 978-94-62-15312-7
Prijs: € 39,95

regelen in de omgeving' zoals ruimteventilatie. Deze maatregelen worden dan alle geschakeld onder 'technische maatregelen', terwijl ook naar mening van ondergetekende, dit twee verschillende niveaus in de strategie betreft, die na elkaar moeten worden afgewogen.

Zoals de auteurs aangeven, is de aandacht voor chemische factoren (ongeveer éénderde van de casussen) het grootst. De reden die zij zelf daarvoor geven is dat de diversiteit aan stoffen en hun gebruik zeer groot is. Maar wellicht speelt hierbij ook een rol, dat juist chemische factoren met lange-termijn effecten, in de werkomgeving zo vaak onopgemerkt blijven. Dit in tegenstelling tot factoren als klimaat, lawaai, trillingen en fysieke belasting die veelal waarneembaar zijn en vaak ook direct waarneembare effecten hebben. Mogelijk dat daardoor chemische factoren vaker eerst door arbeidshygiënisten onderzocht moeten worden voordat werkgevers tot het inzicht komen dat maatregelen nodig zijn om de gezondheid van de werknemers te beschermen.

... minnen

Wat als gemis kan worden ervaren, is het ontbreken van een verantwoording vooraf van de per casus gekozen onderzoeksopzet. Niet alleen bij onderzoek van chemische factoren, ook bij onderzoek naar klimaat of lawaai, en bij fysieke belasting kan de onderzoeker kiezen uit verschillende benaderingen: alleen observeren eventueel aangevuld met interviews, of metingen uitvoeren. De blootstelling (geluid, stoffen) schatten, al dan niet aangevuld met indicatieve metingen, of een uitgebreider meetprogramma uitwerken, persoonsgebonden of stationaire metingen. Ook voor onderzoek van fysieke belasting zijn er verschillende methodieken beschikbaar. Het zou bij veel casussen interessant zijn de overwegingen te kennen die geleid hebben tot een bepaalde keuze.

Bij chemische factoren wordt bijvoorbeeld niet duidelijk gemaakt waarom de blootstelling in het ene geval niet en in het andere wel wordt gemeten, of waarom precies er de ene keer volstaan wordt met schattingen of met indicatieve metingen en een ander keer een uitgebreider meetprogramma wordt uitgevoerd. Ook bij een onderzoek naar fysieke klachten in het werk wordt na een interview en observatie van het werk, een EMG (Elektro-myogram) gemaakt. Daarbij wordt niet vooraf duidelijk gemaakt waarom hiertoe wordt besloten.

Soms komt in de verdere bespreking naar voren dat bijvoorbeeld een beperking in het beschikbare budget een rol speelde, maar

vaker blijft het waarom onduidelijk. Naast dergelijke situationele argumenten, zouden juist ook de vakinhoudelijke overwegingen hierbij interessante inzichten kunnen opleveren. Jammer (in elk geval voor arbeidshygiënisten) dat die niet bij alle casussen steeds duidelijk worden gemaakt.

In een fabriek voor voedingsstoffen werd een interessante 'Control banding' matrix opgesteld. De blootstelling van de 200 stoffen die in het bedrijf voorkomen werd alleen met Stoffenmanager berekend, maar niet gemeten. Waarom er in dit geval geen enkele meting is uitgevoerd is niet goed duidelijk. In een casus van een houtwerkplaats, waren houtstof en belangrijke bronnen waren zichtbaar aanwezig: houtstof op veel oppervlakken, recirculatie van lucht vanuit de stofafzuiging naar de werkruimte en het handmatig aanvegen van de werkplaats. Ook zonder metingen konden in deze situatie dus direct al diverse maatregelen worden aanbevolen. Toch werden er indicatieve stofmetingen uitgevoerd, maar geen TGG-8uur.

Uit de evaluatie blijkt de indicatieve metingen ertoe bijdroegen om de betreffende medewerkers te overtuigen van de noodzaak van beheersmaatregelen. Omdat ze konden meekijken op de direct afleesbare stofmeter, zagen ze zelf ook hoe hoog de stofconcentratie kon oplopen. Niet meten, of PAS-metingen (waarbij de uitslag weken later volgt), zouden in dit geval geen of veel minder overtuigingskracht hebben. Maar uit de casus blijkt niet dat dit een overweging vooraf is geweest, dus het waarom van deze keuze is niet duidelijk.

... en minnetjes

Verder stoorden (in elk geval bij ondergetekende) sommige opmerkingen en hier en daar de gebruikte formulering. In een casus wordt gezegd dat met behulp van het programma Stoffenmanager de blootstelling "werd bepaald". Hier zou ik liever lezen dat de blootstelling werd 'beoordeeld' of 'geschat'. Of neem de casus van glas- en steenwolisolatie, na de opmerking dat de producenten aangeven dat het materiaal niet kankerverwekkend is, volgt een reprimande: "Wel geven ze op de verpakking aan dat bij het aanbrengen van het materiaal in kleine ruimten adembescherming nodig is. Vreemd eigenlijk als het materiaal niet schadelijk is." De producenten beweren volgens de tekst echter niet dat het materiaal niet schadelijk is, maar dat het niet kankerverwekkend is. Op zich kun je dat standpunt wat nuanceren, maar waarom deze sneer?

En nogmaals de casus houtwerkplaats, daar werden kortdurende indicatieve metingen

uitgevoerd, waarbij 'om toch een beeld te krijgen van het risico een vergelijking is gemaakt met de grenswaarde'. Het resultaat: "Bij het vegen wordt zelfs de grenswaarde overschreden. Dit betekent dat directe actie noodzakelijk is om de blootstelling te reduceren." Naar mijn mening, kun je die conclusie niet trekken op basis van een indicatieve meting en ook bij een wat langduriger meting mag dat niet zonder het resultaat daarvan om te rekenen naar de gemiddelde blootstelling over een werkdag. En hoewel het alleszins zinvol is om in deze situatie maatregelen te nemen, roept de argumentatie vragen op. Maar goed, daarmee draagt het boek in elk geval bij aan bezinning in onze beroepsgroep.

Slotsom

Als aanvulling op het in de vorige Nieuwsbrief besproken Handboek Arbeid en Gezondheid is dit boek zeker waardevol. Titel en subtitel van dit boek zijn dus, behalve een beetje misleidend, ook enigszins pretentief, want of de informatie uit dit boek voldoende is om (oorzaken van) beroepsziekten in alle gevallen efficiënt aan te pakken is nog twijfelachtig. De beschreven casussen bieden over het algemeen voldoende leerstof, ook voor arbeidshygiënist, die ze kunnen vergelijken met soortgelijke casussen in de eigen beroepspraktijk of zich af kunnen vragen 'Hoe zou ik in dit geval zelf te werk zijn gegaan?'

Sommige casussen beschrijven een vrij uitgebreid onderzoek en andere gaat het juist om een beperkte, maar efficiënte aanpak. Efficiënt in de zin, dat er duidelijke en praktisch toepasbare beheersmaatregelen geadviseerd konden worden. Zeker voor een (extern) adviseur is het niet altijd makkelijk om een bedrijf vooraf te overtuigen van het nut of de noodzaak van een uitgebreid onderzoek. En als de offerte nogal prijzig uitpakt is er meestal wel een concullega in de markt die een goedkoper aanbod wil doen. Dit boek geeft ook veel casussen waarin met een kort onderzoek veel bereikt werd, zodat die-hards onder de arbeidshygiënist die altijd meteen de meetapparatuur uit de kast willen trekken, hiervan kunnen leren.

Kortom

Naar mijn mening zou een iets uitgebreider verantwoording vooraf van de gekozen onderzoeksopzet per casus, een meerwaarde kunnen bieden. Maar niettemin biedt dit boek, zowel voor beginnende als voor meer ervaren arbeidshygiënist, een groot aantal interessante en zeker ook leerzame casusbeschrijvingen.

*Recensie: Jodokus Diemel,
redactie Nieuwsbrief en website*

CURSUSSEN en SYMPOSIA

Maart 2016

V&VN Arboverpleegkundigen viert in maart 2016 haar 70-jaar bestaan. Ter gelegenheid daarvan komt het FOHNEU (Federation of Occupational Health Nurses within the European Union) congres naar Nederland. Van 16 t/m 18 maart 2016 in de Doelen te Rotterdam.
Meer informatie: <http://fohneucongress2016.com>

April 2016

Congres Risicomanagement

5 april 2016, Ahoy Rotterdam, tijdens de beurs Safety&Health en Emergency Expo. Organisatie: Vakmedianet. Gratis toegang voor leden van de NVVK, NVvA, BA&O en NEVI.
Meer informatie: <http://www.congresrisicomanagement.nl/>

September 2016

the 25th Epidemiology in Occupational Health Conference (EPICOH) and the 8th International Conference on the Science of Exposure Assessment in Epidemiology and Practice (X2016)

6-8 september 2016, (X2016), Barcelona, Spain.
Meer informatie: <http://www.epicoh2016.org/>

EPICOH en X worden voor het eerst samen georganiseerd met het oog om kennis over blootstellingskarakterisering, arbeidsepidemiologie en interventies bij elkaar te brengen. De deadline for insturen abstracts is 15 maart a.s. Neem voor meer informatie over deze bijeenkomst contact op met Jelle Vlaanderen of Roel Vermeulen, Institute for Risk Assessment Sciences, Universiteit Utrecht.